

hans næsten daglige politiske optegnelser bliver tilgængelige, vil de vise et forbløffende engagement i vidt forskellige dele af det politiske liv – også uden for forsvarssagen.

Litteraturlisten har den forsigtige overskrift »Vigtigste anvendte litteratur« – så er der ikke noget at komme efter. Alligevel kan det beklages, at et standardværk som dette ikke har en fyldigere og ajourført litteraturfortegnelse. Dette gælder ikke alene af hensyn til den bredere læserkreds, men også af hensyn til de mange fagfolk, der vil benytte Bo Bramsens bog. Uanset vurderingen af og synspunktet på fyrstehuse i de sidste halvandet hundrede år, så er de i mange henseender en politisk faktor, også derfor er bogen om Glücksborgerne – trods bemærkningerne ovenfor – med dens ligefremme stil, det afslappede forhold til emnet og i kraft af dens væld af oplysninger et arbejde, vi kan være glade for at have ved hånden.

Vagn Dybdahl.

Hanne Engberg: *En kærlighedshistorie. Maria og Orla Lehmann 1843-49.* (Gyldendal, 1991). 361 s.

Den stakkels nutid vil ikke kunne give stof til en bog som den foreliggende, fordi folk ikke mere skriver breve.

Bogen om Maria og Orla Lehmann bygger på breve især fra de to hovedpersoner, men også fra Bolette Puggaard, Marias mor, og på uddrag af Marias dagbøger. Den kommenteres grundigt og med psykologisk indsigt af Hanne Engberg, der får meget ud af det usædvanlige materiale.

Bogen er usædvanlig, fordi (jo) Orla Lehmann var usædvanlig og knyttet til en vigtig periode i Danmarks historie, og den har den sjældne og heldigvis ualmindelige baggrund, at den ene

hovedperson, Maria, dør efter kun seks års ægteskab.

De mange breve fortæller om Orla, jurist og politiker, 33 år, der i Italien møder den 22-årige Maria Puggaard og forelsker sig i hende. Hans kærlighed gengældes lidt efter lidt og den svagelige og noget frustrerede svigermor er både anstandsdame og Kirsten giftekniv. Han får prinsessen, men må som i eventyrene gøre sig fortjent til sin belønning. Damerne Puggaard forlanger ånd og sjæl, masser af ånd og sjæl.

Orla er svulmende og svulstig, præget af den tyske opvækst, hans far var og forblev tysksindet, og selv var han nok mere dansk end de fleste andre, en problematik, der kendes i nutidens Sydslesvig.

De elskende bliver gift i 1843, Maria er på forhånd ængstelig ved at forlade sit barndomshjem og i det hele taget ved ikke mere at skulle være barn, og moderen vil nødtigt slippe hende. Men bryllupsrejsen er harmonisk lykkelig, og ud af den megen åndfuldhed vokser en stor og ægte kærlighed, der står sin prøve i det korte ægteskab.

Maria er svag fra starten, hun får en datter, Margrethe, der overlever hende, mister en anden lille datter og er gravid for tredje gang, da hun dør i 1849.

Det svage helbred fører hende på flere rekreationsrejser, og det er for Orla en byrde, at han føler, han må forlade hende efter Chr. VIII's død i 1848, da han som nationalliberal vil være med til at udforme den fri forfatning. Hans mål var at knytte Slesvig til kongeriget Danmark og derudover søge fællesskab med de skandinaviske lande. Marias sygdom forhindrede, at han blev grundlovens egentlige forfatter, (det blev Monrad), han fik en stilling som amtmand i Vejle og blev

ulykkeligvis taget til fange af slesvig-holstenerne den sidste tid, Maria levede. På grund af hendes alvorlige sygdom kom han i nogle uger fri fra fængslet og kunne følge hende den sidste vej. Hun døde i september 1849 uden at erkende, ihvertfald overfor ham, at hun ikke kunne leve.

Orla Lehmanns sidste breve til Maria er en kærlighedens højsang, bevægende smukke, og det er svært at læse dem.

Hun er hans elskede liv og død, og han giftede sig ikke igen.

Hanne Engeberg har med det udvalgte materiale delagtiggjort os i en kærlighedshistorie, der bevæger, men som også synes meget, meget fjern, det gør den ikke mindre værdifuld. Rent praktisk savner man en navneliste sammen med de udmærkede noter.

Ny Paludan-Müller

DET 20. ÅRHUNDREDE

Hans Kirchhoff (red.): *1940 – da Danmark blev besat*. Historisk status på 50 års afstand. (C. A. Reitzel, 1990). 75 s.

Bogen rummer 6 offentlige forelæsnings, som Institut for Samtidshistorie ved Københavns Universitet arrangerede i anledning af 50-året for den tyske besættelse. Egentligt nyt bringer den ikke, men dog en række nyttige refleksioner over forhold og begivenheder, der siden er blevet indsvøbt i mytologiens kåbe.

Vigtigst er nok Hans Kirchhoffs uforfærdede analyse af regeringsbeslutningen 9. april, der ses som en ret simpel konsekvens af neutralitetspolitikken – selvom man næppe på forhånd har forestillet sig, at en formel suverænitets kunne opretholdes under en total besættelse. Også Therkel Strædes behandling af Tysklandsarbejderne rummer interessante vurderinger, som ikke før har været publiceret på dansk, især en dokumentation af, at kun få af dem, der rejste, omfattede Hitler-Tyskland med nogen sympati.

Henning Poulsen

O. Neimann: *Besættelsestiden i Nordjylland*. (Aalborg Universitetsforlag, 1992). 260 s.

Endnu en bog i en efterhånden lang række af lokalhistoriske udgivelser om besættelsestiden. I det enkelte tilfælde tages fat på et så forholdsvis stort geografisk område som en landsdel. Ret beset er titlen »Besættelsestiden i Nordjylland« noget misvisende, idet forfatteren, som efter eget udsagn gennem en årrække har interesseret sig for besættelsestidens historie på hobbyniveauet, udelukkende har givet sig i kast med de mere konfrontatoriske og militære aspekter ved de fem år: på den ene side den tyske besættelsesmagt, in casu Værnemagten, på den anden, den nordjyske modstandsbevægelse.

Hvad angår den første part, er der nok at tage fat på. Som bekendt var den tyske militære tilstedeværelse i Nordjylland efter danske forhold massiv lige fra den 9. april 1940. Bogen beskriver, hvordan flvepladserne i Aalborg og de nordjyske havne spillede en central rolle for Tysklands militære interesser i Norge. Så en hvordan de tyske anti-invasions foranstaltninger manifesterede sig i de nordjyske ved